

ÖTÖDIK TÉMA

Ludwig Wittgenstein (1889 – 1951) és a klasszikus analitikus filozófia

ELSŐ LECKE (5.1) - Wittgenstein

Wittgenstein gazdag, értelmiségi és művészkörökben népszerű bécsi családból származott. Műszaki tanulmányokat folytatott, de vonzódása a logikai és filozófiai kérdések iránt Cambridge-be vezette, ahol 1911-től Russellnél tanult. Közismerten nehéz természete dacára hamar csodálók köre gyűlt köréje (Russell és Moore is közéjük tartozott), amelynek tagjai a filozófia lényegi megújítását remélték tőle. Maga Wittgenstein ezt az elvárást egy cseppet sem tartotta eltúlzottnak.

Munkásságát két szakaszra szokás osztani, amely két szakaszt két összegző mű fémjelzi. Az első, a *Tractatus Logico-Philosophicus* (*Logikai-filozófiai értekezés*), 1921-ben jelent meg, hosszú és gyakran kínos érlelődés után. A rövid, formailag is szokatlan könyvecskében Wittgenstein nem valamely speciális filozófiai kérdésre kereste a választ, hanem a filozófia egészét értelmezte újra, és illesztett be egy olyan keretbe, amelyben támaszkodott ugyan Frege és Russell logikai eredményeire, mégis a maga egészében radikálisan új elgondolást tartalmazott a világról, a világot **leképező**

nyelvről és az elméleti reflexió lehetőségeiről

A *Tractatus* megjelenése után Wittgenstein felhagyott a filozófiával (mivel úgy vélte, annak minden releváns problémáját megoldotta), elhagyta Cambridge városát, és megpróbált egyéb tartalmas életcélt találni. Ez ugyan nem sikerült, de egy idő után ráébredt, hogy korábbi filozófiai elgondolásai mélyen elhibáztak voltak, így visszatért a filozófiához is, Cambridge-be is, hogy új alapokra helyezzen mindent. Az új alapok szintén nyelvfilozófiai természetűek voltak, ám a nyelvet immár nem a valóság leképezésének egységes logikai eszközének, hanem praktikus életgyakorlatok heterogén sokaságának, **nyelvjáték**oknak tekintette. Ebben a megközelítésben a nyelvnek nem a kijelentő mondat a paradigmátikus megnyilvánulási formája, hanem az összes nyelvi modalitás, akár a csonka vagy grammatikailag nem korrekten képzett beszédek is teljes jogú nyelvi kifejezésnek számítanak, ha pragmatikai környezetük felhatalmazza őket erre. Számos feljegyzést írt a témában, az összegző mű, a *Filozófiai vizsgálódások* azonban csak halála után, 1953-ban látott napvilágot.

Abban viszont nem változott Wittgenstein véleménye, hogy a filozófia nem alkalmas genuin ismeretek megszerzésére a világról. Mindkét korszakában kitartott amellett, hogy a tudás a tudomány illetékessége, a filozófia egyfajta élősködő nyelv, amely a tudományos fogalomhasználat és a hétköznapi társalgási szókinccs illegitim keveréke.

Wittgenstein mindkét korszaka komoly hatástörténettel rendelkezik. A *Tractatus* nagyban befolyásolta a **logikai pozitivisták**, elsősorban Rudolf Carnap nézeteit, de a logikai háttér iránt elkötelezett filozófiai gyakorlatban a mai napig inspirációs erővel bír. A *Vizsgálódások* a **természetes nyelv filozófiája** tradíciójában és a **pragmatizmus**ban is alapmű, de olyan ma is aktív szerzők, mint például Saul Kripke is sokat merítenek belőle. Egyébként mindkét mű – mivel egyik sem könnyű olvasmány – számos eltérő és rivális értelmezést provokált.

